

Országos Széchényi Könyvtár. Az --
katalógusai. Használati utmutató. Össze-
állította: Faragó Lászlóné, Haraszthy
Gyula. Bp. 1972. 177 p.

Az OSZK kiadásában megjelent utmutató nemzeti könyvtárunk katalógus-hálózatáról nyújt részletes, jól áttekinthető tájékoztatást. Annak, aki a könyvtár különböző gyűjteményeit használni szokta, munkájához értékes segítséget jelent ez az összeállítás, hiszen – miként az összeállítók az Előszóban hangsúlyozzák – a könyvtár meglehetősen összetett és bonyolultnak látszó katalógusrendszerének áttekintése még az állandó kutatók, sőt a munkatársak számára sem mindig egyszerű feladat.

Ez a nagy katalógushálózat részben a könyvtár alapításától kezdve külön szervezett alapgyűjtemények – a könyvek, kéziratok és periodikák gyűjteményei –, részben pedig a századunkban létrehozott újabb különgyűjtemények – a Zeneműtár, Régi Nyomtatványok Tára, Plakát- és Kisnyomtatványtár, Térképtár, Színháztörténeti Tár, Zárolt Kiadványok Tára, Mik rofilmtár – speciális katalógusainak a kifejlesztése következtében jött létre. A legutóbbi időkből a könyvtárvezetés a különböző dokumentumok nyilvántartásaiból egyre inkább az állomány egészét logikusan feltáró katalógusrendszer kiépítésére törekedett.

A feldolgozó munka és a katalógusszerkesztés tulajdonképpeni reformját már 1936-ban megindította a könyvtár akkori vezetősége, Fitz József irányításával. Ekkor tértek át a korábbi ún. "müncheni" katalógusrendszerrel a nemzetközi cédulaformára, az adréma rendszerű sokszorosításra és az Egyetemes Tizedes Osztályozás bevezetésére.

Az utóbbi évtizedek folyamán – akárcsak más külföldi nagykönyvtáraknak – az Országos Széchényi Könyvtárnak is újra szembe kellett nézni az állomány nagymértékű növekedéséből és a korszerűség követelményeiből származó katalógusfejlesztési és szervezési kérdésekkel. Természetes, hogy ezek a problémák különösen a nemzeti könyvtáraknál jelentkeztek, hiszen a különböző dokumentumfajták és azok mennyisége egyaránt nagy mértékű növekedést mutattak az utóbbi időkből.

A kiadványfajták rendkívüli tarkasága és nagy száma mellett a könyvtárak használói részéről jelentkező sokoldalú igény is indokolta katalógusrendszerünk megújítását. De éppen e sokszempontú igény, amellyel a nemzeti könyvtárak használói fellépnek a különböző dokumentumokkal kapcsolatban, egyszersmind azt is

szükségessé tette, hogy a könyvtárak katalógushálózatáról is pontos tájékoztatás készüljön. Ezt a tájékoztatást, amelyre egy-egy szóbeli felvilágosítás sem a kutatók sem pedig a könyvtár munkatársai számára már nem lehet alkalmas és elégséges, ez az összeállítás kiválóan megadja.

A kiadvány Bevezetésében rövid történeti áttekintést nyújt az Országos Széchényi Könyvtár katalógusainak kialakulásáról, ismerteti a főbb katalógus-típusokat, az egyes katalóguscédulákon található fontosabb címleirási adatokat, érinti a rendsző, a főlapok, a melléklapok és az utalók problémáját, valamint a besorolási szabályok általános elveit. Az Egyetemes Tizedes Osztályozás rövid ismertetése után az egyes katalógusok —, valamint a katalógusok és a Nemzeti Bibliográfia közti összefüggésre is történik utalás.

A főrészt az egyes katalógusok leírása foglalja el. A leggyakrabban használt nagykatalógusoktól kezdve a különgyűjtemények katalógusain keresztül az országos központi katalógusokig felvilágosítást kapunk a használatukhoz szükséges legfontosabb adatokról: helyéről, a katalógusok alapjául szolgáló kiadványok jellegéről és azok időhatáraitól. Elsősorban az olvasók rendelkezésére álló katalógusokról nyújt a kiadvány tájékoztatást, de felvették a könyvek, a hírlapok és folyóiratok szolgálati katalógusait is, tekintettel arra, hogy ezek alapvető tájékoztatást tartalmaznak.

A jól tagolt, könnyen áttekinthető kiadvány bizonyára jó kalauznak bizonyul majd a könyvtár katalógushálózatában eligazodni szándékozók számára. Az összeállítás szükségességét a bevezetőben elmondottakon kívül még azzal is aláhuzhatjuk, hogy nemzeti könyvtárunk katalógusai mindig sokkal többet jelentettek mint általában a könyvtári katalógusok: nemcsak egy gyűjtemény egységeinek a kikereséséhez szolgálnak segédeszközül, hanem ennél általánosabb tájékoztató szerepük is van. Pl.: a könyvtár legközismertebb és legnépszerűbb katalógusa, az olvasói betűrendes katalógus — még lexikonainkat is beleértve! — szinte páratlan tájékoztatói forrás nemcsak egyes szerzők munkásságára nézve, hanem bizonyos témák és művek irodalmához is.

AZ OSZK katalógusait bemutató összeállítás rendkívül alapos és gondos munka eredménye. Az összeállítók és a kiadók — a könyvtár vezetősége — helyesen ismerték fel e segédkönyv jelentőségét. Bizonyára figyelmük arra is kiterjedt, hogy e kitűnő kalauzt el is juttassák mindazokhoz, akik erre igényt tarthatnak. Annak valószínűleg semmi akadályja nincsen, hogy — az Előszóban megnevezett rétegek közül — a könyvtár munkatársaihoz eljusson, és általa az egyes munkatársak ismerete az egész gyűjteményről teljesebbé váljon. Ami az olvasóknak e munka által történő közvetlen tájékoztatását illeti, már nem bizonyos, hogy ilyen akadálytalan lehet, hiszen a kiadvány méretei és példányszáma minden bizonnyal határt szab ennek. Pedig — személyes tapasztalataimból is tudom — a könyvtár rendszeres olvasói és kutatói között is szép számmal akadnak olyanok, akik nem tudnak pl. a müncheni katalógus létezéséről. Tehát — miként ezt az összeállítók az Előszóban jelezték is — mindenképpen indokolt lenne a könyvtár használóihoz is minél nagyobb mértékben eljuttatni e tájékoztatót. Talán ennek a teljesebb összeállításnak egy kivonatosabb, nagy példányszámban elkészíthető változata alkalmas lenne egy általánosabb, de egyszersmind szélesebb körű tájékoztatásra, amelyet kézhez kaphatna a könyvtár valamennyi rendszeres olvasója és kutatója. E kivonatos tájékoztatás elvezethetné az érdeklődőket az Országos Széchényi Könyvtár katalógusainak e részletesebb és igényesebb utmutatójához is, amely az egyes gyűjtemények olvasószolgálatainál hozzáférhető mindenki számára. Így válhatna talán teljes

mértékben felhasználhatóvá az az értékes munka és fáradság, amelyet a szerkesztők ebbe a rendkívül jelentős kézikönyvbe befektettek.

KÓKAY György

FÜGEDI Péterné: Kurrens szakbibliográfiáink elemzése. Összeáll.: --
[Közread. az Orsz. Széchényi Könyvtár
Könyvtártudományi és Módszertani
Központ] Bp. 1972. NPI. 59 p.
(A Könyvtártudományi és Módszertani
Központ kiadványai)

Kurrens nemzeti szakbibliográfiáink aktuális és égető problémáit gyűjtötte össze és tárta fel – részben a Könyvtártudományi és Módszertani Központ 1970-ben végzett elemzése alapján – Fügedi Péterné. E téma aktualitását az indokolja, hogy a felesleges párhuzamos munkák elkerülése végett egyre inkább szükségesnek látszik a szükséges kooperáció kiépítése, az érdekek egyeztetése és a módszerek összehangolása. De a bibliográfiai munka számítógépes kísérletei is sürgetik az egységes eljárások kidolgozását. E tanulmány fő célja a bibliográfiai feldolgozó munka egyezéseinek és eltéréseinek a vizsgálata és kimutatása volt.

Az elemzés alapjául 13 önálló szakbibliográfia és 14, folyóiratokban megjelenő kurrens bibliográfia szolgált. A vizsgálatok a társadalomtudományok bibliográfiai feltárásán kívül terjedtek a természettudományok és az alkalmazott tudományok bibliográfiáira is. (Kár, hogy a gondosan összeválogatott szakbibliográfiákból kimaradt az a kurrens irodalomtörténeti bibliográfia, amely 1962-től kezdve az Irodalomtörténeti Közleményekben jelent meg, gyakorlatilag a Kozocsa-féle bibliográfia folytatásaként.)

A szerző figyelmét mindenekelőtt a kurrens nemzeti szakbibliográfiák tartalmi vizsgálatára irányította. Összefoglalta azokat a lényeges vonásokat, amelyek a nemzeti szakbibliográfiát az általános nemzeti bibliográfia megfelelő szakjaitól megkülönbözteti. Jogosan utalt arra az új helyzetre, amelyet az interdiszciplináris kutatások elterjedése és a folyóiratprofilok fellazulása eredményezett a szakbibliográfiák számára. E fejlődés is fokozta a párhuzamos bibliográfiai munkálatokat és az átfedések növekedését. Ugyanakkor – főként a szóródó irodalom miatt – gyakran hiányosságok is keletkeztek. Vannak bibliográfiaiak máig is feltáratlan fontos területek, más tudományágak viszont csak mellékszakként, segédtudományként kerülnek feldolgozásra; sürgető tehát az egyes bibliográfiaiak profilegyeztetése és a tervszerű munkamegosztás kialakítása is.

Régóta huzódó hiányosságra mutat rá a szerző akkor, amikor a recenziók feldolgozatlanságát teszi szóvá, amit csak a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár analitikus kartotékjai helyettesítenek. Méltán teszi szóvá a külföldi hungarikumok feltárásának hiányait noha az Országos Széchényi Könyvtár által megindított "Hungarica Külföldi Folyóiratszemle" már eredményt jelent.

Beható vizsgálat alá veti Fügediné kurrens nemzeti szakbibliográfiáink katalogizálási gyakorlatát is. Megállapítása szerint szakbibliográfiáink többsége ugyan figyelembe veszi az érvényes címleírási szabványt, ennek bizonyos rendelkezéseit azonban mégis figyelmen kívül hagyja. Egységes katalogizálási gyakorlatról ezért még nem nagyon beszélhetünk.

A szerkezeti kérdésekkel kapcsolatban általános jelenség az ETO elutasítása és egy-egy sajátos szakrendszer kialakítása és felhasználása. Gyakori a formai és a tartalmi szempontok ütközése; sok egyenletlenséget mutat a tételek egyszeri közlése illetve többszörös besorolása is.

A kurrens nemzeti szakbibliográfiák mutatóinak, egyéb járulékos részeinek és megjelenési formáinak vizsgálata után a szerző összefoglalja következtetéseit és javaslatait. A hiányosságok, hézagok és párhuzamosságok mellett rámutat még a szakirodalom kritikai feltárásának elenyésző ritkaságára és a lajstromozó bibliográfiák csaknem kizárólagos egyeduralmára is. Szóvá teszi még a bibliográfiák szerkezeti fogyatékosságait, elkészülésük lassuságát és nagy késedelemmel történő megjelenését.

A megoldás kulcsát a gyűjtés és a feldolgozás terhének a megosztásában jelöli meg. Javaslatára szerint az önálló kiadványok feltárásának megbízható alapul szolgál a Magyar Nemzeti Bibliográfia, a folyóiratcikkek feldolgozásánál azonban az érdekelt szakkönyvtárak kooperációjára kell építeni. Az együttműködés szervezése, valamint az általános jellegű folyóiratok feldolgozása és a kooperációban feldolgozott cédulaanyag cédulaformában való kiadása lenne a tervezet szerint a Magyar Folyóiratok Repertóriumára Szerkesztőségének a feladata. A kooperáció kialakításához már megtörténtek az első lépések.

Fügedi Péterné tanulmánya szinte valamennyi szaktudományunkat érintő, fontos kérdésről, kurrens nemzeti szakbibliográfiáink helyzetéről nyújtott részletes elemzést. A téma az egyes szaktudományok illetékesei részéről is figyelmet érdemel, ezért is nagyjelentőségű a problémák felvetése. Ami a megoldással kapcsolatban felvetett javaslatokat illeti: bizonyára még számos elméleti probléma megoldására és gyakorlati nehézség leküzdésére lesz szükség a jövőben. Hiszen nehéz lenne például belenyugodni abba, hogy a Magyar Folyóiratok Repertóriumának átfutási idő-gondjai belátható időn belül nem lesznek megoldhatók, és ezért a folyóiratcikkek (sőt recenziók!) terén a "megnyugtató teljességű számbavétel a központi szolgáltatásoktól nem várható". Ha a megoldásként ajánlott javaslatok nem is mindig látszanak — legalábbis az elmondottak alapján — elég meggyőzőnek, azok felvetése, de mindenekelőtt a kurrens nemzeti szakbibliográfia jelenlegi hazai helyzetéről adott elemzés mindenképpen komoly lépést jelent a megoldás felé.

A tájékoztatási tevékenység – csakugy, mint más, gyorsan fejlődő szakma – egyre kevésbé nélkülözheti a felgyülemlett tapasztalatok, megfigyeilt tények számbavételét és elméleti általánosítását. Szükség van erre a rendszerző és összegező munkára egyfelől azért, hogy lemérhető legyen a megtett ut, másfelől azért, hogy ne spontán módon, hanem tisztázott elméleti alapon, jól körülhatárolt, reális célok felé haladjon a további fejlődés.

Az effajta – a tájékoztatási szakmában még nem eléggé rendszeres elemző munka jól sikerült produktuma Herpay Balázné nemrég megvédett egyetemi doktori disszertációja, amely azt a célt tűzi maga elé, hogy tisztázzon néhány lényeges mezőgazdasági információ-módszertani kérdést, és adalékokat szolgáltatasson az agrár-információs rendszer fejlesztéséhez.

Az értekezés józan mérsékletről tesz tanuságot, amikor nem vállalkozik az agrár-információügy teljes problematikájának tanulmányozására. Kirekeszti vizsgálódásai köréből a statisztikai, számviteli, közgazdasági információk, valamint az intézmények és vállalatok keretében termelt információk kérdéseit, és figyelmét az üzemekben dolgozó szakemberek külső – zömmel szakirodalmi – információkkal való ellátására összpontosítja. E témaválasztással az agrár-információügy talán legidőszerűbb problémájára tapint rá, hiszen a tudományos kutatás és fejlesztés, az oktatás és az agrár-államigazgatás szakemberei alapvetően más körülmények között végzik munkájukat. Információellátottságuk immár harmadik évtizede kialakított és folyamatosan továbbfejlesztett keretek között biztosítottnak mondható, míg a nagyüzemi mezőgazdaság gyakorlati munkásainak információellátási problematikája viszonylag új, és gazdasági-társadalmi jelentősége folytán nagyfontosságú.

Az értekezés – tematikai lehatárolása ellenére – túlnő vállalt keretein. Több olyan kérdéssel foglalkozik, amelyek nem kizárólag az agrár-információ-ellátás sajátjai, hanem a szakirodalmi tájékoztatásügy egészének többé-kevésbé nyitott problémái. Ilyennek tekinthetők elsősorban az igényvizsgálati módszerek és a hatékonyságvizsgálatok sokat vitatott kérdései

Helyeselní lehet, hogy az értekezés szerzője különbséget tesz információigény és -szükséglet között. E különbségtétel felfogásában feltétele az információellátás hatékonyságának. Valóban erről van szó; az információellátásban tevékenykedők napi gyakorlatukból tudják, hogy különbséget kell tenni a társadalmi célok és feladatok által meghatározott, objektív információszükségletek és a szakemberek egyéni igényei között. Az információ szolgáltatójának természetesen feladata mindkettő kielégítése, de a feladatok súlyozásánál mindenképpen a gazdasági és tudományos érdekeket kell előnyben részesíteni. Az objektív szükséglet és a szubjektív igény megkülönböztetése egyébként feltételezni a társadalom-, tudomány-, oktatás- és gazdaságpolitikai célok és feladatok beható ismeretét a tájékoztatásügy dolgozója részéről. Az információszolgálat akkor hatékony, ha ezek ismeretében építi ki szolgáltatásrendszerét, és nem hagyatkozik az egyéni igények jelentkezésére.

Az értekezés legsikerültebb része az igény- és hatékonyságvizsgálatokkal foglalkozik. Erőssége, hogy a szerző saját felmérésének tapasztalataiból is merít. A vizsgálati metodika részletes ismertetése kézikönyvszerűen használható az ilyen vizsgálatokra vállalkozók által.

Elgondolkoztató az a tapasztalati tény, hogy a mezőgazdasági területen a "valóban megvalósuló új eredmények forrása 50-80%-ban még most is véletlenszerű, eseti és főként személyes kapcsolatokon épül" (82. l.). Ez a tömör megállapítás – kritika, amely rávilágít a tennivalókra. A tennivalók azonban nemcsak az információszolgáltatás, hanem az információ címzettjeinek feladatait is jelentik. Az információszolgálat – bármennyire jól szervezett is – addig nem tekinthető hatékonynak, amíg címzettjei nem hasznosítják szolgáltatásait, sőt olyan szolgáltatásokat kérnek számon, amelyek rendelkezésükre állnak. A címzett viszont éljen a szolgáltatások lehetőségeivel, és tekintse informáltságát teljesítménye feltételének.

Az értekezés kiérlelt, logikusan rendszerezett ismeretanyagot bocsát rendelkezésre. Lapjait haszonnal forgathatják a tájékoztatásügy szakemberei, és azok, akiknek feladata a hazai élelmiszergazdaság információellátásának biztosítása, az információszolgálat teljesítményének fokozása.

LÁNG Imre

Komárom megye közgyűjteményeinek helyismereti katalógusa. (Összeáll. Tapolcai Ernőné). [Közread. a] József Attila Megyei Könyvtár, Tatabánya. Tatabánya 1973. 402 p.

Több szempontból is figyelemreméltó és meditatálásra készítő kötetet bocsátott ki a József Attila Megyei Könyvtár, amikor megjelentette Komárom megye közgyűjteményeinek helyismereti katalógusát.

A mű kiadása már önmagában is eredmény, hiszen példamutató kezdeményezésként megvalósította az eddig csak óhajtott helyismereti központi leleőkatalógust. A szóbanforgó kötet a kiadó könyvtár anyagán kívül még Komárom megye más közművelődési intézményeiben (az esztergomi, komáromi városi könyvtárakban, a levéltárban, a muzeumokban) és egy magángyűjteményben (amelyről, illetve feltárásának okáról, az ott meglévő könyvek használatának lehetőségéről pár soros tájékoztatást szívesen olvastunk volna) őrzött anyagot is feltárja. (Sajnálatos, hogy valamely oknál fogva az Esztergomi Főszékesegyház Könyvtárának igen értékes helyismereti vonatkozású művei ki maradtak a felsorolásból).

A katalógus méltóképpen illeszkedik a Komárom megyei helyismereti bibliográfiák sorába: a régebben közreadott sajtóbibliográfia és a néhány éve publikált sajtócikkbibliográfia után most a Komárom megyére vonatkozó önálló kiadványok feltérképezésére került sor. (Ígaz, nem először, hiszen a Megyei Könyvtár saját helyismereti gyűjteményének katalógusát már 1963-ban megjelentette.) A mostani kötet tartalmazza a helyi vonatkozású könyveket, térképeket, mikrofilmeket, kéziratokat, a helyi szerzők műveit és a helyi nyomdák termékeit.

A katalógust végiglapozva képet kapunk az egyes intézmények helyismereti gyűjtőköréről. Így pl. megtudhatjuk, hogy a Megyei Könyvtár gyűjteményében eredeti, kéziratok dokumentumok, iratok is találhatóak.

A katalógus, illetve a könyvtárak tartalmi gyűjtőkörének egyes részeit meg kell kérdőjeleznünk. A gyűjtőkör legproblematikusabb része a helyi szerzők műveinek felvétele – illetve a helyi szerző fogalma. A katalógus szerkesztője – mint a bevezetőben olvashatjuk – a helyi szerzőség fogalmát tágan értelmezi. Mindazokat helyi szerzőnek számítja, akik a megyében születtek (de ezen kívül semmi sem köti őket oda), akik a megyében éltek, tevékenykedtek (akár csak rövid ideig is) és akik jelenleg a megyében élnek. (Igy helyi szerzőként szerepel Babits Mihály, Táncsics Mihály, Dobi István, Selye János, Thaly Kálmán, Buga László, Szinnyi József és sorolhatnánk tovább a neveket.)

Itt abba az általános, az egész helyismereti tevékenységre vonatkozó kérdésbe ütközünk: valójában kit is számíthatnak a helyismereti gyűjtést végző könyvtárosok, bibliográfusok helyi szerzőnek. A kérdésben egységesen elfogadott álláspont mindmáig nincs. A helyi szerző fogalmának tisztázása egyik legfontosabb elvi-módszertani feladata a helyismereti tevékenység körében, mert az egységes álláspont kialakítása, a következetes gyakorlati alkalmazás sok felesleges, párhuzamos munkát küszöbölné ki a megyei könyvtárak esetében.

Visszatérve a katalógushoz: a helyi szerzők olyan műveinek beosztása a szakrendbe, amelyeknek semmi helyi vonatkozása nincs – zavaró és kérdéses. (Pl.: 1341. tétel: Kőrösy László Esztergomban született szerző Egyiptom művészete c. könyve a megye művészetéről szóló fejezetben, vagy a 2271. tétel: Pór Antal: Erzsébet királyné aacheni zarándoklása 1357-ben c. műve a megye történetéről szóló könyvek között.) Ha ragaszkodni kívánnak a helyi szerzők minden művének – tehát a helyi vonatkozással nem bírónak is – a feltárásához, akkor szerencsésebb lenne az ilyen műveket a kötet végén – Helyi szerzők nem helyi vonatkozású művei c. fejezetben – a szerzők betűrendjében felsorolni. (S így lényeges helymegtakarításra is szert lehet tenni, mert elmaradhatna a most minden tétel végén szereplő megjegyzés: XY itt és itt élt, született stb.)

Hasonlóan külön fejezetbe kívánkoznának a helyi kiadású, helyben nyomtatott, de nem helyi vonatkozású közlemények is, de itt nyomdánként, azon belül időrendben csoportosítva. (Aki esetleg egy-egy nyomda minden termékére kíváncsi, az a nyomda-mutatóban összegyűjtve megtalálhatná a témánként szétszórt helyi vonatkozású nyomdatermékeket is.)

Az utóbbi két megjegyzéssel már érintettük is a mű szerkezetét, mely ETO szerinti, kivéve a periodikák csoportját, amely a tiz főosztály után kerül felsorolásra. A helyismereti katalógus szerkezetében tér el leginkább a helyismereti bibliográfiától. Helyismereti bibliográfia szerintünk szinte elképzelhetetlen ETO rendszer szerinti felépítésben, mert az nem tükrözi az alapfelépítmény viszonyát, a települések mindennapi életét. A helyismereti kataló-

gustól ezta komplexitást, a minden helységre külön kialakított szabad szak-rendszert nem is lehet elvárni, mert a könyvtári feldolgozás, osztályozás rendszere eleve adott: az ETO.

A katalógusban a tételek leírása szabvány szerinti. Talán tulságosan is az. Mert pl. oldalakon keresztül sorolja az iskolai értesítőket, periodikus kiadványokat, évenként, vagy számonként(!) leírva azokat – s nem él az összevont címleírás lehetőségével. Külön dicsérhető azonban egyes periodikus kiadványok analitikus feltárása, mely lehetővé teszi a rejtett s ezáltal kevésbé ismert, de igen jelentős cikkek felhasználását. Az összeállító egyik érdeme az iskolai értesítőekben lévő értékes cikkanyag feltárása.

A katalógusban található földrajzi, név- és intézmény- valamint nyomda-mutatók pontosak, nagyban segítik a kötet használatát. Igen sajnálatos viszont, hogy technikai okokból nem készült tárgymutató.

A szerkesztő TAPOLCAI Ernőné szép, tőle megszokott igényes munkát végzett.

Összefoglalva elmondhatjuk, hogy ismét egy jó, hasznos és főképp utmutató kötettel gyarapodott a helyismereti bibliográfiai irodalom. A katalógus a Megyei Könyvtárban folyó szerteágazó gyűjtő- és gondos feltáró munkáról tanuskodik, s azt bizonyítja, hogy a megyei közművelődési intézmények összefogása is megvalósulhat a közös cél: a honismereti mozgalom és a hely-történeti kutatómunka segítése érdekében, a szűkebb haza megismertetéséért.

Bár a bevezetés nem szól róla, szeretnénk azt hinni, hogy az együtt-működés nem zárul le e kötet megjelenésével, hanem a most létrehozott köz-ponti katalógus folyamatos építésében is folytatódik.

HÉTHY Zoltán

In memoriam Verseygy Ferenc. Emlék-könyv a Szolnokon 1972. december 14-15-én tartott ülésszak anyagából. Szolnok, 1973. Verseygy Ferenc Megyei Könyvtár. 154 p.

Szolnokon áldozatos igyekezettel ápolják a város nagy szülöttjének, Verseygy Ferencnek az emlékét. Fokozottan érvényes ez a megállapítás a megyei könyvtárra, amely a szervezőmunka orozslánrészét vállalta magára – kettős okból. Egyrészt helyismereti tevékenységének szerves része a magyar felvilágosodás e kimagasló alakjával kapcsolatos művek, ismeretek fel-kutatása, összegyűjtése, publikálása. Másrészt Verseygy nevét viseli, s így még inkább kötelességének érzi, hogy megismertesse névadója életét, műveit a

mai nemzedékkel, főként a szolnokiakkal. Példamutató szellemi és anyagi erőfeszítéseinek eredménye azonban jóval több ennél: hozzájárul a kiváló író és tudós életművének, ezen keresztül a felvilágosodás-kori magyar irodalom és tudomány történetének alaposabb, pontosabb megértéséhez.

Verseghy halálának 150. évfordulóját (1972) több jelentős kezdeményezéssel köszöntötték. Létrehoztak egy kis létszámú kutatócsoportot, amely az MTA Irodalomtudományi Intézetének támogatásával és a városi tanács vb. anyagi segítségével működik. A munkaközösség célja, hogy felidézze a méltatlanul elfeledett jakobinus tudós szellemi hagyatékát, felhívja a figyelmet munkásságának értékálló mozzanataira, elősegítse alkotásainak tárgyilagos mérlegelését. A csoport tevékenységének első terméke Verseghy összefoglaló jellegű, latin nyelvű nyelvtudományi értekezésének – *Analyticae Institutionum Linguae Hungaricae* – magyarra fordítása (A magyar nyelv törvényeinek elemzése). A megyei könyvtár eddig két részletét adta ki – az életművet bemutató sorozat első köteteiként.

Az évforduló alkalmából tudományos ülésszakot is rendeztek Szolnokon, négy szerv – a Magyar Irodalomtörténeti Társaság, az MTA Irodalomtudományi Intézetének 18. századi kutatócsoportja, a TIT Szolnok megyei Elnöksége és a megyei könyvtár – közreműködésével. Jeles történészek, nyelvészek mellett az említett munkaközösség néhány tagja is előadást tartott. Az előadások egy részét a megyei könyvtár könyvalakban is közzétette. In memoriam Verseghy Ferenc címmel, Szurmay Ernő szerkesztésében. A könyvtár sokszorosító üzemében készült kötet kilenc tanulmányt tartalmaz, jegyzetapparátussal együtt. Az előszó is utal rá, hogy az írások színvonala egyenetlen, bár nem mindig a helyi kutatók munkái állnak az átlag alatt.

Tartalmilag meglepően gazdag anyagot tár elénk az emlékkönyv. Az előzetes célkitűzés az volt, hogy Verseghy Ferenc sokoldalú életművének feltárásával lerójanak valamit abból az eszmei adósságból, amellyel emlékének tartoznak. Ezt a célt feltétlenül elérték. Nagy kár hogy a gyűjtemény egészen kis példányszámban (300) jelent meg, így csak szűk körben lesz hozzáférhető.

Az első tanulmány, VÖRÖS Károly írása – A közép-tiszai táj Verseghy korában – a háttér vázlagos rajzát adja, azért a földrajzi, társadalmi közegét, ahonnan a költő, a tudós származott. Ezt követően CSETRI Lajos irt Verseghy nyelvfilozófiájáról. Ez a kötet legizgalmasabb darabja: a Herder-hatást, a Révai-Verseghy vitát elemzi, s megpróbálja elhelyezni a magyar tudós nézeteit a korabeli nyelvfilozófiai gondolkodásban. KOVÁCS Ferenc a nyelvtudósról mutatja be Verseghy Ferenc nyelvtudományi törekvéseinek korszerűsége, közelebbről nyelvészeti munkásságának fő értékeit, ma is érvényes, vagy előremutató vonatkozásait, vonásait. SZATHMÁRI István értekezésének címe pontosan kifejzi a tartalmát is: *Hogyan mutatkozik meg Verseghy, a stilisztikus "Usus Aestheticus Linguae Hungaricae" c. munkájában.* BARTHA Lászlóné ugyancsak ehhez, illetve annak egyik – a szonoklásról szóló – fejezetéhez kapcsolódik, azt elemzi Verseghy Ferenc retorikája. Műfordításelméleti – pontosabban: műfordítástörténeti – kérdéseket feszeget NOTHEISZ János: *Szolgai és szabad utánzás.* Összehasonlítja, miként fordította le Horatius *Ad Thaliarchum* című ódáját Virág Benedek, Verseghy és Berzsenyi Dániel. Eközben fejti ki Verseghy teóriáját a műfordításról. Tovább konkretizálja ezt a témát NOTHEISZ Jánosné, aki

Szerencsés nemzetesítés címmel az író Kaczajfalvijának forrásait keresi, s az elsőszámu mintát August Lafontaine német író Der Naturmensch oder Natur und Liebe c. regényében találja meg. Szervesen kapcsolódik az első tanulmányokhoz KARDOS Józsefné bibliográfiai szemléje: Verseghy utóélete. Vázlatosan, felsorolásszerűen ismerteti azokat az irodalomtörténeti, nyelvészeti stb. szintéziseket, monográfiákat, életrajzokat, amelyek az író, illetve a nyelvész, a tudós értékelésére vállalkoztak. Nagyon érdekes ez az összeállítás, mert nyomon követhető belőle a Verseghy-kép változásának, formálódásának útja

Mint említettem, a kötet tanulmányai különböző értéket képviselnek. Mégis, mindegyik jelentékeny adalékokat szolgáltat a kutatás számára, tovább színesíti, formálja az eddig megrajzolt Verseghy-képet, erősíti annak egyes vonásait. Éppen ezért mellőzhetőnek éreztem az egyes tanulmányok értékrangsorának felállítását.

A kötet feltehetően eléri a célját: felhívja, ráirányítja a tudományos közvélemény és az érdeklődő olvasók figyelmét a jeles író és tudós életművére, egyéniségére. Az utolsó írásban – annak is a legvégén – fogalmazódik meg az az óhaj(?), jóslat(?), hogy "nem várathat magára sokáig egy korszerű, a nagyközönségnek szóló biográfia sem". Ha tényleg megvalósul, az ehhez vezető úton jelentős állomásnak tekintik majd a szolnoki megyei könyvtár kiadványát.

BÉNYEI Miklós

Szekszárdi tanácskozások 1971, 1972.
Kiad. a Magyar Írók Szövetsége Gyermek- és Ifjúsági Irodalmi Osztálya.
Bp. 1973.

A kiadvány az 1971-es és az 1972-es szekszárdi ifjúsági irodalmi tanácskozás jegyzőkönyvét tartalmazza. Az első évben megtartott ülésen az ifjúsági történelmi regény, a következő évben pedig a mai tárgyú ifjúsági regény problémáit vitatták meg a konferencia résztvevői. A témaválasztás alapján a két tanácskozás vitaanyaga viszonylag jól elhatárolható, bár több ponton elkerülhetetlen az egybevágás. Ifjúsági irodalomról lévén szó többször volt érintett kérdés mind a két témával kapcsolatban az ifjúság társadalmi problémája, helye, szerepe, válsága vagy nem válsága, ezzel párhuzamosan az írók, pedagógusok, könyvtárosok felelőssége, lehetőségei. Mindkét alkalommal többen felrörták az ifjúsági irodalom kritikájának hiányosságait, az ifjúsági irodalommal foglalkozóknak azt a nem ujkeletű sérelmét, hogy az irodalmi köztudat az ifjúsági irodalmat nem veszi "felnött számba", az ifjúsági írókat lenézik, nincs